

Nowa podstawa programowa 30 stycznia 2017

Opinia ZNP

W odpowiedzi na pismo z dnia 30 grudnia 2016 r. nr DPPI-WPPiP.4010.224.2016.DP dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej – Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego uprzejmie informuje, że do przedstawionego projektu zgłasza poniższe uwagi.

I. Uwagi ogólne

Krytycznie ocenić należy tempo tworzenia istotnych zmian programowych w kształceniu ogólnym. Nowe podstawy programowe, powstające w pośpiechu, zawierają liczne mankamenty, dlatego też w wielu aspektach negatywnie ocenione zostały przez nauczycieli, środowiska akademickie autorytety w poszczególnych dziedzinach nauki, a także przez inne ministerstwa (Cyfryzacji, Rozwoju, Sportu i Turystyki) oraz Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. Nie jest naszym zamiarem przytaczanie konkretnych opinii, są one bowiem doskonale znane Ministerstwu Edukacji Narodowej, jak również opinii publicznej. W gestii resortu edukacji jest, czy i w jakim zakresie uwzględnione zostaną uwagi zgłoszone przez wymienione podmioty.

Podzielamy obawy Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie braku przepisów przejściowych dotyczących tego, jak należy realizować nową podstawę programową wobec uczniów, którzy w roku szkolnym 2017/2018 trafią do VII klasy. Brak przepisów określających cele i treści nauczania oraz umiejętności, które mają nabywać uczniowie klasy VII i VIII według nowej podstawy programowej z niektórych przedmiotów sprawia, że można przypuszczać, iż projektodawca nakłada na nich obowiązek zrealizowania całości nowej podstawy programowej w ciągu dwóch lat. Problem ten – jak czytamy w opinii Prokuratorii Generalnej – może dotyczyć aż trzech roczników uczniów, kończących klasę VI odpowiednio w roku 2016/2017, 2017/2018 i 2018/2019.

Zdaniem Związku Nauczycielstwa Polskiego, biorąc pod uwagę społeczne znaczenie projektowanej regulacji i szeroką grupę uczestników procesu kształcenia, których ta regulacja będzie dotyczyła, należy zwrócić szczególną uwagę na precyzyjne i jasne określenie zestawu treści, celów i umiejętności stanowiących podstawę programową, z dochowaniem – za czym optują eksperci – należytej staranności metodologicznej w zakresie tworzenia dokumentów edukacyjnych i ich weryfikacji. Nowoczesna podstawa programowa powinna być tworzona w oparciu o osiągnięcia współczesnej wiedzy naukowej oraz respektować wyniki badań krajowych i międzynarodowych. Fundamentalne znaczenie ma, by dziecko poprzez formułowane w podstawie treści, cele i umiejętności postrzegane było **jako partner, aktywny uczestnik interakcji, interpretujący sytuację społeczną, rekonstruujący swoją wiedzę, swój obraz świata i siebie w świecie**. Zarzuty kierowane przez ekspertów pozwalają na sformułowanie wniosku, że w wielu obszarach nowa podstawa nie jest innowacyjna ani nowoczesna.

Realizacja treści nowej podstawy programowej z wielu przedmiotów ma opierać się o odpowiednią bazę dydaktyczną i właściwie wyposażone pracownie przedmiotowe. Zadanie to wydaje się więc niewykonalne, gdyż większość szkół podstawowych nie posiada zaplecza laboratoryjnego oraz sprzętu specjalistycznego, o którym mowa w podstawie programowej. Takich pracowni, jak biologiczna, chemiczna, fizyczna nie ma w wielu szkołach podstawowych i od 1 września 2017 r. nie będzie. W konsekwencji kształcenie oparte na doświadczeniu i eksperymentach pozostanie jedynie martwym zapisem.

Mamy nadzieję, że Ministerstwo projektując nową podstawę programową, a tym samym ponosząc odpowiedzialność za kształcenie rozumiane jako proces przygotowania ucznia do skomplikowanego i pełnego wyzwań życia, z uwagą wysłucha głosu ekspertów zgłaszających poważne zastrzeżenia merytoryczne, czy też potrzebę gruntownej zmiany.

II. Uwagi szczegółowe

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego

Autorzy przekazanych opinii wskazują na:

- 1) niejasny opis umiejętności, które powinno posiadać dziecko kończące edukację przedszkolną,
- 2) brak określenia konkretnych wiadomości i umiejętności prowadzących do osiągnięcia gotowości szkolnej,
- 3) brak praktycznej możliwości realizacji zapisu zawartego w pkt. 11 (zadania przedszkola, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej i innych form wychowania przedszkolnego),
- 4) niepełny zapis w zakresie społecznego rozwoju dziecka, które powinno nie tylko posługiwać się swoim imieniem, nazwiskiem oraz znać swój adres, ale również wiedzieć, komu można podawać takie informacje,
- 5) brak treści dotyczących ochrony środowiska naturalnego.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej

Edukacja wczesnoszkolna

- 1) W projekcie podstawy programowej klas I-III nie stosuje się konsekwentnie jednolitego nazewnictwa. Nazewnictwo pojawiające się w zapisie podstawy programowej jest ciągle inne: edukacja wczesnoszkolna, nauczanie początkowe, kształcenie zintegrowane.
- 2) W zakresie społecznego obszaru rozwoju dziecka brak jest wymagań dotyczących tolerancji akceptacji wobec osób innej narodowości, kultury i wyznania.
- 3) Proponujemy wykreślenie zadania szkoły (pkt 10) w brzmieniu: „w porozumieniu z rodzicami systematyczne uzupełnianie programu nauczania i programu wychowawczo-profilaktycznego o nowe treści wynikające z nagłego pojawienia się sytuacji lub zagrożeń cywilizacyjnych, np.: patologiczne zjawiska społeczne, psychologiczna ingerencja mediów w rozwój dziecka, nieodpowiedzialne korzystanie z technologii, ubezwłasnowolnienie reklamą, modą, katastrofy, traumatyczne zdarzenia”.
- 4) Treść lektur szkolnych powinna być dostosowana do otaczającej uczniów rzeczywistości. Uczniowie powinni umiejętnie oddzielać dobro od zła, znać ważne w dzisiejszych czasach wartości, a wiedzę o tym powinni czerpać z odpowiednio dobranych lektur. Niektóre z zaproponowanych lektur ze względu na słownictwo i tematykę mogą być niezrozumiałe oraz nieinteresujące dla dzieci klas I-III. Należy dokonać szczegółowej analizy propozycji lektur do wspólnego i indywidualnego czytania pod kątem treści oraz słownictwa.

Nauczanie w klasach IV-VIII

- 1) Podstawa z poszczególnych przedmiotów jest zbyt obszerna treściowo, co spowoduje niemożliwość jej rzetelnej realizacji i właściwego przygotowania uczniów do następnego etapu edukacyjnego.

Nowa podstawa programowa będzie obowiązywała uczniów klas VII i VIII, którzy obecnie są na określonym etapie zdobywania wiedzy i w ich kształceniu obowiązuje obecna podstawa programowa. Trudne będzie ułożenie treści w ten sposób, aby wszystkie założone w nowej podstawie zagadnienia udało się zrealizować.

3) Brak właściwej korelacji międzyprzedmiotowej. Nie realizuje się równolegle podobnych treści z poszczególnych przedmiotów, co powoduje niemożność poszerzenia kontekstu omawianych zagadnień. Korelacji tej brakuje zarówno w grupie przedmiotów humanistycznych, jak i matematyczno-przyrodniczych.

4) Rozkład treści w cyklu nauczania w klasach IV – VIII jest przypadkowy i chaotyczny.

5) W podstawie założono linearny sposób zdobywania wiedzy. Nijak ma się to do predyspozycji i możliwości psychofizycznych ucznia.

6) W podstawie nie uwzględniono możliwości poznawczych uczniów na danym etapie. Kładzie się nacisk na wiedzę encyklopedyczną, zamiast kształtować umiejętności i postawy. Jako przykład posłużyć może język polski w klasie IV – „Uczeń zna i stosuje zasady akcentowania”. Dla dziecka w tym wieku zasady akcentowania w teorii są zbyt trudne. Do tego potrzeba odpowiedniej wiedzy z zakresu składni i fonetyki. W klasie IV również uczeń ma rozpoznawać wszystkie części mowy. Dziecko na tym etapie jest w stanie rozpoznać dopiero główne części mowy, czyli rzeczownik, przymiotnik, czasownik. Rozpoznawanie partykuły i jej funkcji, co pojawia się w nowej podstawie programowej w klasie IV, jest zbyt trudne dla dziecka w tym wieku. Brakuje stopniowania trudności przedstawianych treści.

7) Zastrzeżenia budzi oderwanie nauczania języka polskiego od współczesnej rzeczywistości. Język polski to przedmiot, na którym uczniowie mają możliwość swobodnego wypowiedzania się, twórczego myślenia. Przedmiot ten jest również w głębokich korelacjach z wieloma innymi przedmiotami i trudno zgodzić się na to, by wiedzę traktować deklaratywnie. Brakuje w wielu przypadkach konkretnego celu nauczania, np. w klasie V „Uczeń omawia elementy świata przedstawionego, wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji” – zabrakło tu celowości działania. Zbyt dużo w podstawie jest określić: *zna, wie*, a za mało: *rozumie, stosuje*.

8) Kontrowersje budzi zaproponowany kanon lektur z języka polskiego. Szeroki zakres lektur obowiązkowych utrudnia nauczycielowi i uczniom wybór w sferze lektury uzupełniającej.

9) W opinii nauczycieli podstawa programowa dla języka nauczanego jako drugi język obcy jest zbyt obszerna, w ciągu dwóch lat bardzo trudno będzie zrealizować program przewidziany dotychczas na trzy lata.

10) Przeładowana treściami jest podstawa programowa z historii, co negatywnie wpłynie na wyniki egzaminu uczniów po klasie ósmej. Uczniom proponuje się bezkrytyczne podejście do historii. Najczęstsze czasowniki to: *charakteryzuje, omawia, opisuje, przedstawia, wymienia, wylicza*, rzadko: *ocenia, wyjaśnia*. Utrwala się bezrefleksyjność i uczenie pamięciowe, bez zrozumienia wagi omawianych zagadnień. Wśród celów dominuje martyrologiczne podejście do historii.

11) W zakresie matematyki, zdaniem nauczycieli, w klasach VII-VIII szkoły podstawowej powinno pozostać pojęcie funkcji, układy równań oraz proste konstrukcje geometryczne. Uczniowie bardzo dobrze rozwijają swoją wyobraźnię matematyczną, podając różne opisy funkcji. Wykresy funkcji liniowych i rozwiązania układów równań pokazują doskonale spójność teorii matematycznych. Uczniowie dobrze to rozumieją, a nawet łatwiej rozwiązują czasami graficznie układy równań. Nie należy też rezygnować z nauki prostych konstrukcji geometrycznych, które nie tylko rozbudzają wyobraźnię geometryczną, ale doskonałą umiejętność posługiwania się przyrządami geometrycznymi.

12) W zakresie przedmiotu etyka niezrozumiałą jest nakaz omawiania jednych wartości (odwaga, sprawiedliwość, uczciwość, praca, honor), przy pominięciu innych (wolność, prawość, szczęście). Kładzie się nacisk na cnoty chrześcijańskie, np. roztropność, umiarkowanie, z zupełnym pominięciem innych. Wnikliwemu omówieniu poddaje się treści etyki chrześcijańskiej, określając je jako historycznie doniosłe i marginalizując inne systemy etyczne. Nie wskazuje się, że etyka wyrasta z różnych źródeł, nie tylko religijnych.

13) Edukacja dla bezpieczeństwa ma dać uczniowi wiedzę o realnych zagrożeniach czasu wojny i pokoju oraz zaznajomić ucznia, w jaki sposób ich unikać, a jeżeli do nich dojdzie, jak zapobiegać ich negatywnym skutkom (pierwsza pomoc, umiejętność zachowania się i przeżycia w sytuacjach kryzysowych). W związku z tym bezzasadnym wydaje się ujęcie w podstawie tego przedmiotu takich treści, jak podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa, geopolityczne uwarunkowania bezpieczeństwa wynikające z położenia Polski, rola organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski. Znajomość przez ucznia powyższych zagadnień nie ma najmniejszego zastosowania praktycznego przy ratowaniu życia i zdrowia.

14) Powyższa uwaga odnosi się również do edukacji dla bezpieczeństwa realizowanej w szkole branżowej I stopnia.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych.

1) W związku ze zmianami struktury szkolnictwa uczniowie już na starcie tracą dwa lata edukacji (brak jednego etapu edukacyjnego, a co za tym idzie brak możliwości jego wydłużenia).

2) Wątpliwości budzi brak uszczegółowienia sposobów realizacji treści z zakresu: *najważniejsze obszary funkcjonowania dziecka niepełnosprawnego*. Dotychczas treści te realizowane były w ramach funkcjonowania w środowisku codziennie i systematycznie podczas zajęć wstępnych.

3) Uczniowie codziennie realizują cele wymienione w proponowanej formie zajęć dotyczącej komunikacji. Nieuzasadnione jest wyodrębnianie tych zajęć, a tym samym zmniejszenie liczby godzin funkcjonowania osobistego i społecznego.

4) Zastrzeżenia budzi propozycja połączenia przedmiotów plastyka, muzyka, technika w jeden, nazwany zajęciami rozwijającymi kreatywność. Dotychczasowy podział dawał możliwości optymalnego rozwoju dziecka w różnych obszarach. Pozwalał rozwijać jego mocne strony dając mu poczucie sukcesu, sprawstwa, bycia zauważonym i docenionym. Dlatego też dla rozwoju dziecka istotne są wszystkie wymienione przedmioty edukacyjne. Brak podziału może spowodować trudności z realizacją poszczególnych treści w związku z kwalifikacjami nauczyciela prowadzącego ten typ zajęć, może także dać zbyt dużą swobodę dyrektorowi w dysponowaniu tymi godzinami. Zmniejszenie godzin przewidzianych na realizację ww. przedmiotu w klasach IV – VI spowoduje obniżenie sprawności motorycznej, grafomotorycznej, poczucia rytmu, spontanicznej ekspresji ruchowej i wrażliwości muzycznej, które są kluczowymi elementami rewalidacji.

5) Obawy budzi możliwość czasowego przenoszenia dziecka do innego zespołu klasowego. Przynależność do zespołu klasowego, ramy w których dziecko funkcjonuje na co dzień, daje mu poczucie bezpieczeństwa emocjonalnego, pozwala nawiązać więzi rówieśnicze i daje szansę nawiązywania prawidłowych relacji społecznych. Uczeń zmieniający zespół rówieśniczy poniesie zbyt duży koszt emocjonalny.